

ELTE | NYELVTUDOMÁNYI
KUTATÓKÖZPONT

MTSz. Magyar történeti szövegtár

Kristóf Ibolya

ELTE Nyelvtudományi Kutatóközpont
Lexikológiai Intézet

A magyar nyelv nagyszótára munkacsoport
filológiai munkatárs
kristof.ibolya@nytud.hu

MTSz. tartalma

Szavak száma:

32 363 560

Egyedi szóalakok

száma: 2 184 955

- ❖ 1772 és 2020 között keletkezett, magyar nyelvű, nyomtatásban megjelent szövegek
- ❖ **9230001** Havas Endre: *A menekülés könyve*. Sylvan Press, London, 1943. 8-9.
A szövegrész címe/megnevezése: Utazás a trópusok felé
Szerzők: Havas Endre
Keletkezési idő: 1938
- ❖ **8366452** Petőfi Sándor: *Összes művei. 4. Szépprózai és drámai művei*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1952. 353-370.
Rövid címalak: Petőfi Sándor összes művei
Szövegtartomány: A szövegrész címe/megnevezése: Coriolanus
Szerzők: Petőfi Sándor ford.-Shakespeare
Keletkezési idő: 1848
Fordítás!

Kb. 4 millió adatkédula

Kb. 1,5 méter metacédula

R. P. Buda, Kir. akad. bet., 1784.
Sz. Önk.

Sorszám É. 30/1909.
Gy. 273.

Feldolgozott művek.

(BENYÁK Bernát ~~ford.~~)
A szerző (illetőleg fordító) neve: Benyák Bernárd néven (ford.)
A mű címe: Feljegyz. II. Józsefnek az ő kőszó-beli tisztelet-
adatok. In: 1783. ill. utasítással végén. [Németből
ford. Benyák Bernárd. [Műz. Hang. k. 2981.]
Megjelenésének helye és éve: Pest, 1784. [Prakt. [Kiad. ny., Buda]
Feldolgozta: Horger Antal, 1905. XII. 28. — 1909. IV. 2. János Tamás
A könyv lapszáma: 45 Az adatok száma: 152 → 60. duplum
Az idézés módja: Benyák B. II. József in: ...
A feldolgozást fölülvizsgálta: TV, 1902. I. 7
előbb is feldolgy. É. 130/1900.
Hornyánszky V., Budapest.

R. ✓
(Petrus)

Sorszám 49/1929.
Gy 3097

Feldolgozott művek.

A szerző (illetőleg fordító) neve: Arany László / Molière
A mű címe: A tudós nők. (Ford.) (Cred. Molière)
Molière Kéjváltékai, II. k. ✓
[Műz. S. o. gall. 1209. 6.]
Megjelenésének helye és éve: Pest, 1869. Athenaeum
Feldolgozta: Karácsony János 1929. VI. 3.
A könyv lapszáma: 103-224 Az adatok száma: 510
Arany - Molière: Tud.
sgálta: P. J. 1930. v. 31.
b. gy.

HORNÝÁNSZKY VIKTOR, BUDAPEST, 61225

R. P. A. Székelyföldön. Eredeti néprajzmű 3 fűz. (rész)
Sz. A. Székely földön, néprajzmű 3 fűz. (rész)

Sorszám 268
É. 121/1900

Feldolgozott művek.

A szerző (illetőleg fordító) neve: Berezh Árpád:
A mű címe: A néphelyföldön. Eredeti néprajzmű 3
felvonásban, találkál.
Megjelenésének helye és éve: Budapest, Pfeifer F. 1874. [A Nemz. Szinh. Könyvtára 78. fűz.]
Feldolgozta: Csejro' Gyula 1900. okt. 25. Pfeifer Ferdinand (híradó)
Mennyi idő alatt?
A könyv lapszáma: P. 64 ✓ Az adatok száma: 76
A cím rövidítése: (%) Berezh - néphelyföldön
A feldolgozást fölülvizsgálta: Z. Gy.

nagyszótár

- ❖ több szótártípust egyesít
történeti jellegű
értelmező szótár
- ❖ több nyelvi rétegből merít (irodalmi és köznyelv mellett
tájnyelvi, szleng és szakkifejezések, sajtónyelv...)
- ❖ szócikkek száma, részletessége
jelentések feldolgozása

A Nagyszótár története

- ❖ 1821: Teleki József
- ❖ Magyar Tudós Társaság
 - ❖ nagyszótári gondolat megjelenése
 - ❖ 1834, 1840: *Terve a nagy magyar szótár belső elrendelésének*, kiadta a magyar tudós társaság, a tagok különös használatára
- ❖ 1862–1874. CzF. *A magyar nyelv szótára I–VI.*
- ❖ elméleti viták
 - ❖ teljes szókészlet – válogatás – válogatás mértéke
 - ❖ minden nyelvi réteg – csak a szépirodalom nyelve és köznyelv tájnyelvi szavak felvétele, etimológia
 - ❖ időhatár 1772 –

Eggy
T Ö K É L L E T E S
M A G Y A R S Z Ó T Á R'
Elrendeltetése, készítése módja.

Í R T A
GRÓF TELEKI JÓSEF

Célzott gyűjtés - nyelvészek

R. P. Buda, Kőr. akad. let., 1784.
Sz.
Önk.

Sorszám. É. 30/1909.
Gy. 273.

Feldolgozott művek.

(BENYÁK Bernát ~~ford.~~)
A szerző (illetőleg fordító) neve: (Benyák Bernáró néven ford.)
A mű címe: Felszíves II. Józsefnek az ő királyi helytartóinak
adatott Intéze 1783 II. esztendővel végén. [Németből
ford. Benyák Bernáró.] [Ellenz. Hang. h. 2981.]
RED. SZERZ. JÓZSEF, II. [Magyar királyi]
Önk. Megjelenésének helye és éve: Pest, 1784. [Prattner Akad. ny., Buda]

Feldolgozta: Horger Antal, 1905. XX. 2 B. — 1909. IV. 2. János Tamás

Önk. A könyv lapszáma: 45 ✓ Az adatok száma: 752 → 66. duplum

Az idézés módja: Benyák B. II. József in sta

A feldolgozást följlvizsgálta: TV, 1909. I. 7

előbb is feldolgy. É. 130/1909.

R. P. A. önk. helyföld
Sz. A. önk. hely. föl.

Horváthszky V., Budapest.

R. ✓
(petit)

Sorszám 49/1929.
gy 3097

Feldolgozott művek.

A szerző (illetőleg fordító) neve: Arany János / Molière
A mű címe: A tudós nők. (ford.) (ered. nyelv)
Molière Vigjátékai, II. k. ✓
[Mix. P. o. gall. 1209. b.]

Megjelenésének helye és éve: Pest, 1869. ✓ Athenaeum

Feldolgozta: Karácsony János 1929. v. 3.

A könyv lapszáma: 103-224 Az adatok száma: 510

(rész) 268
sorszám 6 121/1900

sgálta: P. J. 1930. v. 31.

f. gy.

HÖRNYÁNSZKY VIKTOR, BUDAPEST, 61225

R. P. A néhelyföldön. Ereseti népmű 3. f. (2. sz.)
Sz. A néhelyföldön, népmű 3. f. (2. sz.) Sorszám 268
E 121/1900

Feldolgozott művek.

A szerző (illetőleg fordító) neve: Bercsik Árpád.

A mű címe: A néhelyföldön. Ereseti népmű 3. felvonásban, talorhal.

Megjelenésének helye és éve: Budapest, Pfeifer F. (Bp.) 1874. (A nemz. köztárs. 18. sz.)

Feldolgozta: Csejgő Gyula 1900. okt. 25. Pfeifer Ferdinánd (kiadó)

Mennyi idő alatt? ?

A könyv lapszáma: P. 64 Az adatok száma: 76

A cím rövidítése: % Bercsik, néhelyföldön

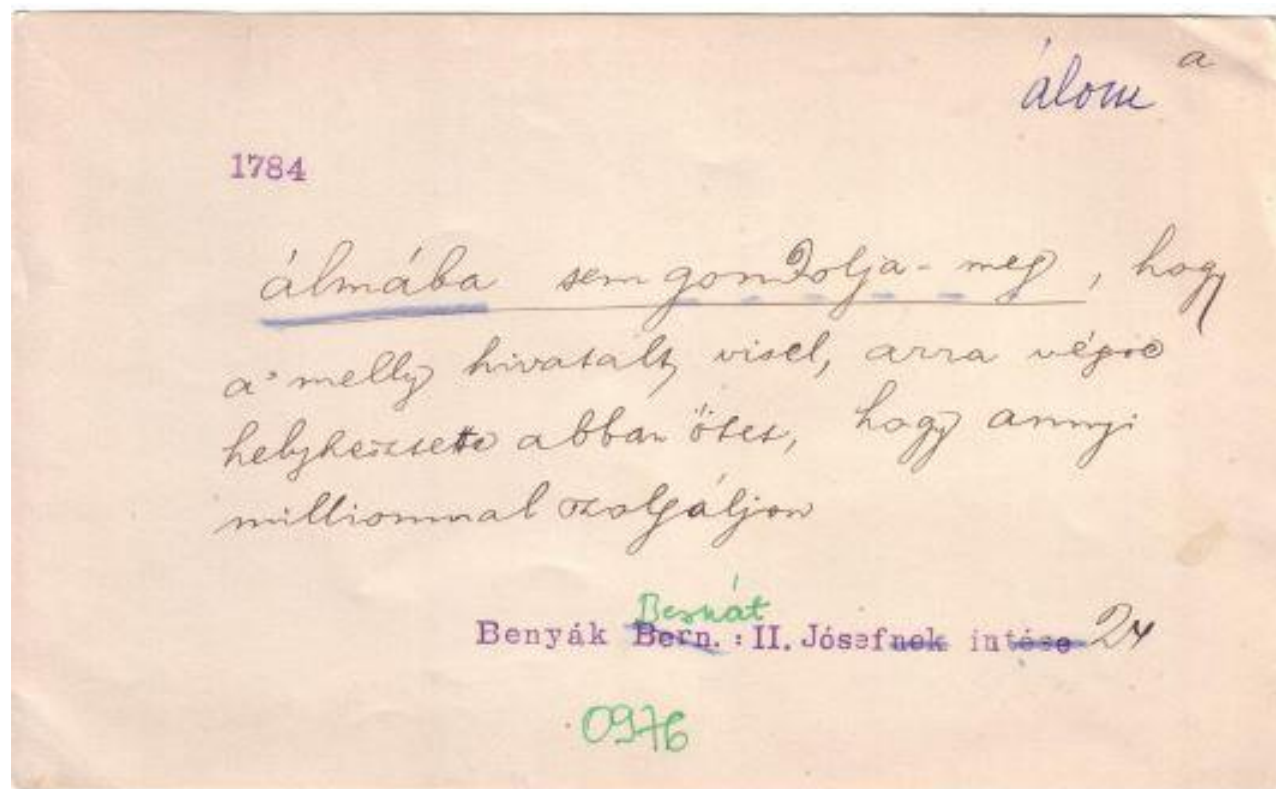
A feldolgozást fölülvizsgálta: Z. Gy.

- ❖ adatgyűjtés: cédulázás művekből
- ❖ 1960-ig

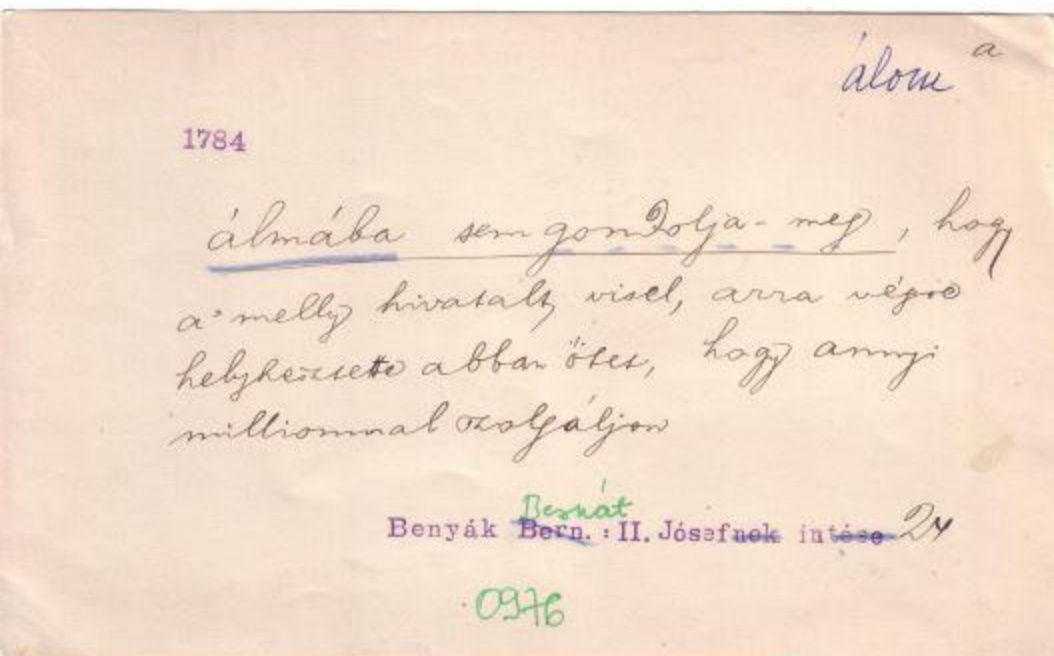
Példamondat – az egyes felületeken

❖adatcédula

Példamondat – az egyes felületeken

- ❖ adatcédula
- ❖ metacédula
- ❖ a nyomtatott szótárban
- ❖ a webes felületen

P. Buda, Kir. akad. bet., 1784.
Sz.
Orsk.

Sorszám É. 30/1909.
Gy. 273.

Feldolgozott művek.

(BENYÁK Bernát József
A szerző (illetőleg fordító) neve: Benyák Bernárd néven ford.)

A mű címe: Felséges II. Jósefnek az ő körjé-béli tisztikhez
adott Intése 1783 II. október 2-án végén. [Nemzetből
ford. Benyák Bernárd.] [Műz. Hang. k. 2981.]

RED. JEL. JÓZSEF, II. [magyar király]
Orsk. Megjelenésének helye és éve: Pest, 1784, [Praktikus Akad. ny., Buda]

Feldolgozta: Horger Antal, 1905, XI. 2. B. — 1909, IV. 2. János Tamás

Orsk. A könyv lapszáma: 45 Az adatok száma: 752 → vö. duplum

Az idézés módja: Benyák B. II. Jósef in []

A feldolgozást fölőlvizsgálta: TV, 1909, I. 7

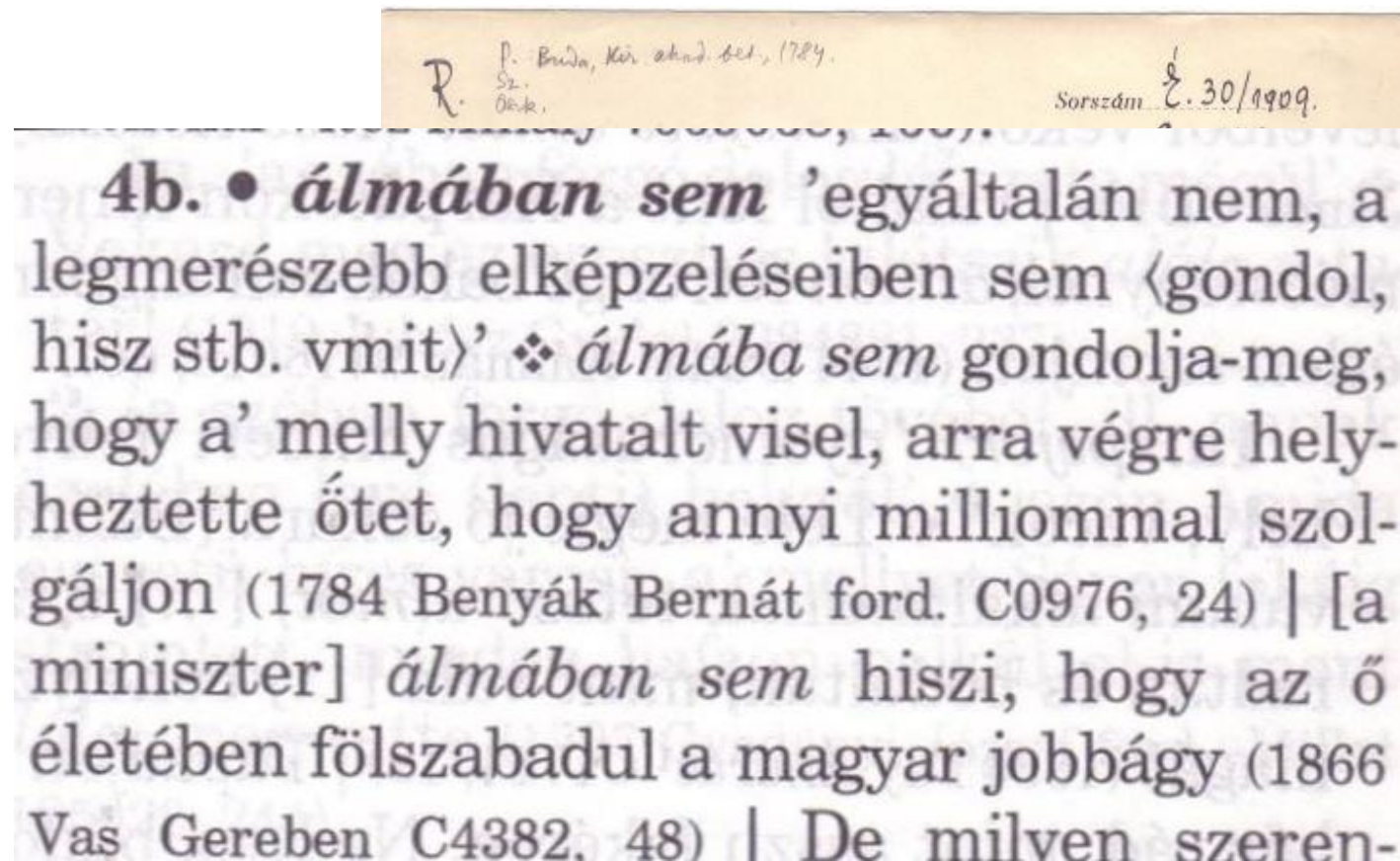
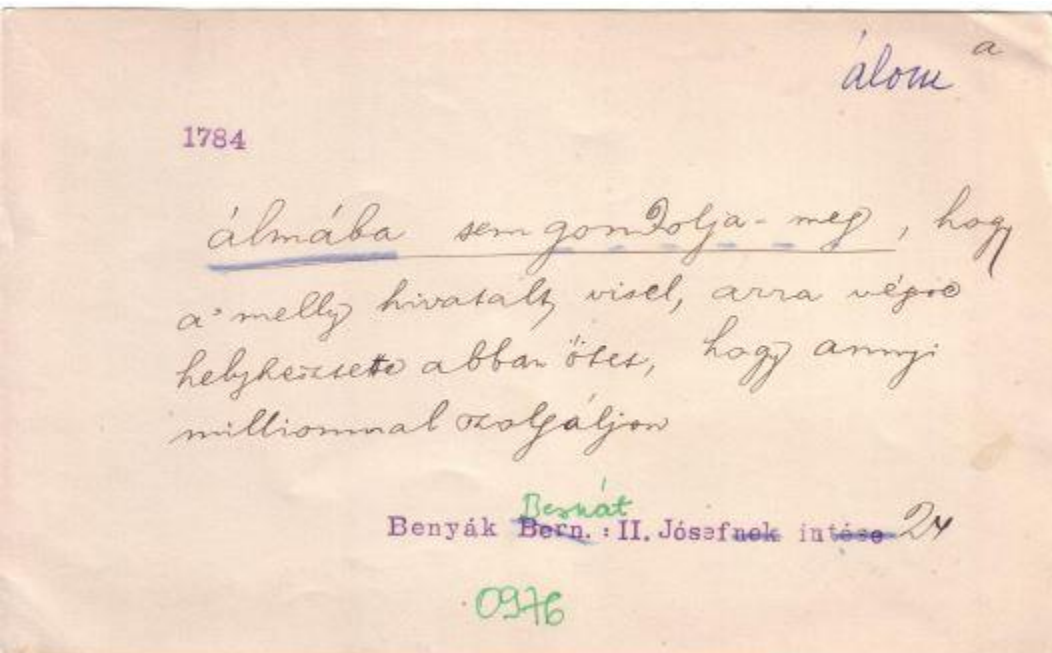
Előbb is feldolgy. É. 130/1900.

Hornyáczky V., Budapest.

a2. 141

Példamondat – az egyes felületeken

- ❖ adatcédula
- ❖ metacédula
- ❖ a nyomtatott szótárban
- ❖ a webes felületen

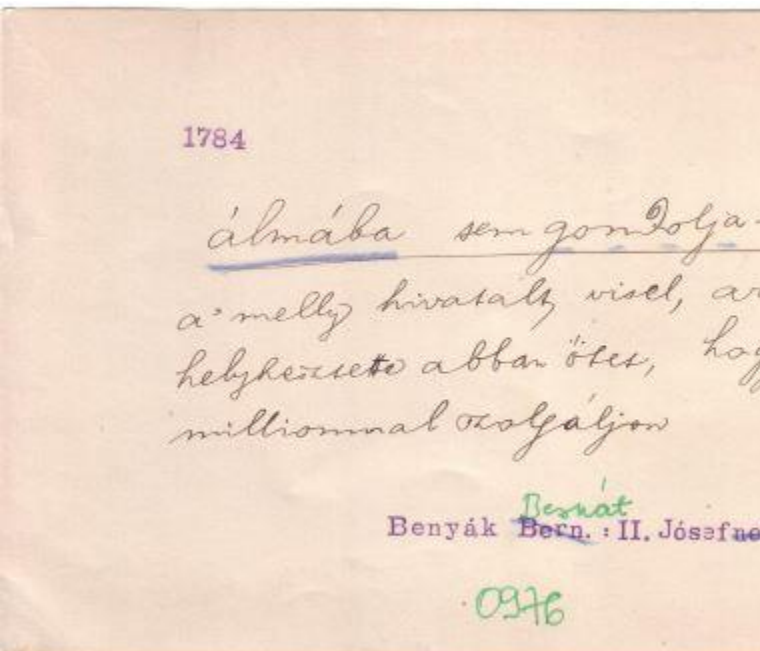
Példamondat – az egyes felületeken

❖adatcédula

❖metacédula

❖a nyomtatott szótárban

❖a weben

Adatbázisok

4b. • **álmában sem** 'egyáltalán nem, a

4a. (rűk, irod) ábrándozás, képzelődés = 1 adat

4b. (csak az alábbi szókapcsolatokban)

álmában sem

egyáltalán nem, a legmerészebb elkép

A példa forrása

Archivális cédulagyűjtemény [C0976]

Benyák Bernát ford.-József, II. (Magyarország: király): *Felséges II. Jósefnek az ő4 közjó-béli tiszteihez adatott Intése*. Trattner, Pest, 1784.

Oldalszám: 24

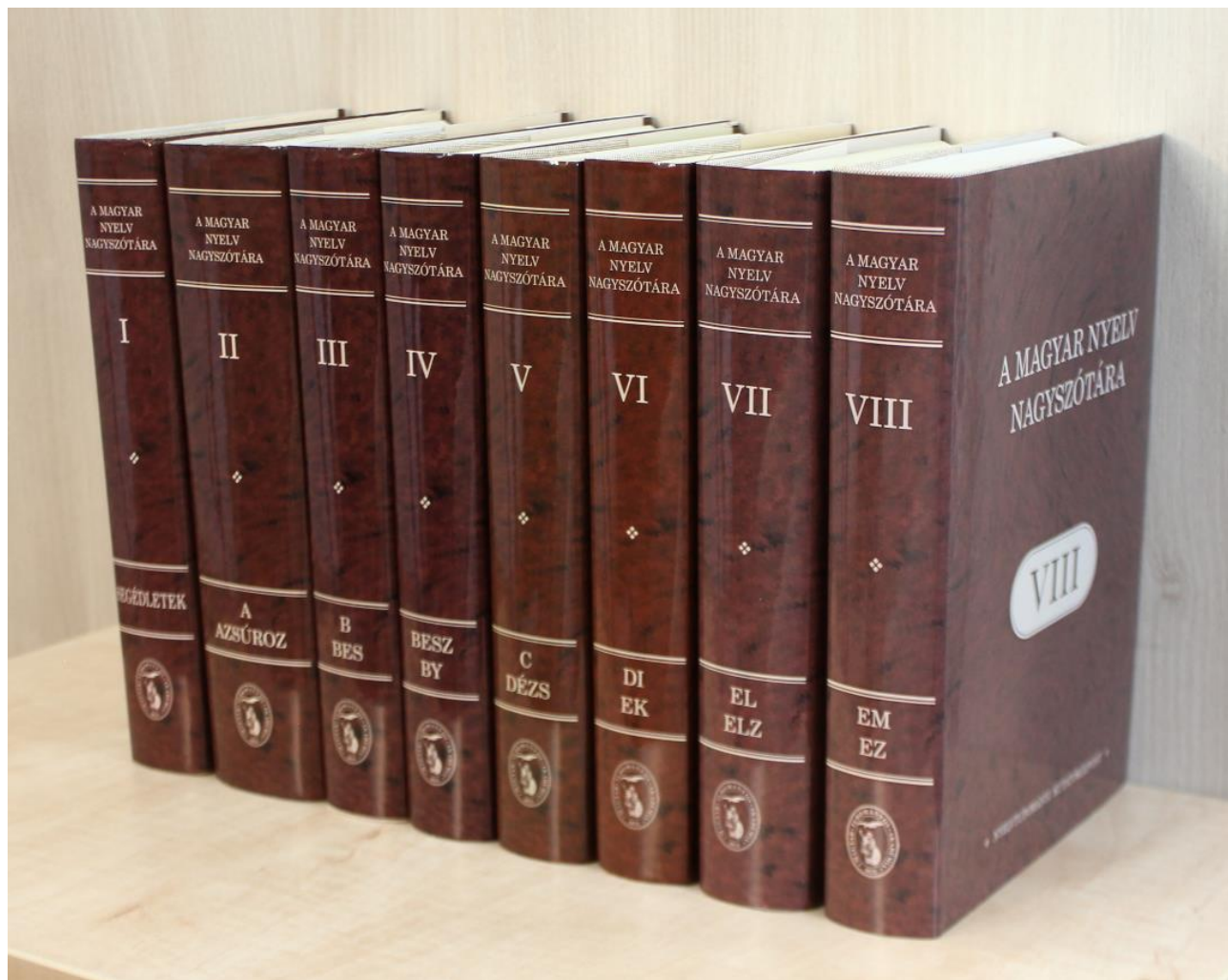
De milyen szerencsém van nekem! – mondta a férfi nevetve, – ezt **álmomban sem** reméltem volna

MTSz. története

- ❖ 1980-as évek második fele: a korpusz (MTSz.) kézi rögzítése számítógéppel
- ❖ mellékjeles karakterek rögzítésére: Prószéky-kódok
 - ❖ a példamondatok betűhű átírással kerülnek be a szótárba
- ❖ időhatár (1772–2000–2010–2020)
- ❖ XML (WordPerfect → Xmetal)
 - ❖ az egyes korpusztételek
 - ❖ bibliográfiai adatok
- ❖ 33 millió szövegszó

Nszt. kötetek

- I. **Segédletek (2006)**
1119 lap
- II. **A-azsúroz (2006)**
1552 lap
- III. **B-bes (2011)**
1039 lap
- IV. **Besz-by (2011)**
1020 lap
- V. **C-dézs (2013)**
1247 lap
- VI. **Di-ek (2016)**
980 lap
- VII. **El-elz (2018)**
1206 lap
- VIII. **Em-ez (2021)**
1021 lap

<https://nagyszotar.nytud.hu/>

Az Nszt. újdonságai, jellemzői

- ❖ **konkrét szövegek (ún. korpusz) elemzésével készül, adatol (példákat ad)**
- ❖ **új szócikktípus: bokrosított címszó**
 - ❖ előtagi bokrosítás (pl. bank-, búcsú-)
 - ❖ utótagi bokrosítás (pl. -bérlet, -beszéd, -bizottság)
- ❖ **jelentések szaklektorálása**
- ❖ **címszavak száma (110E címszó ~ 2 ÉrtSz. ; ~ 1,5 ÉKsz.²)**
- ❖ **a címszó előfordulása más szótárakban**
- ❖ **morfológiai kódok**
- ❖ **adatbázisként készül**
- ❖ **a példamondatok pontos bibliográfiai adatokkal szerepelnek**
- ❖ **gyakorisági mutató (a Magyar történeti szövegtár alapján)**
- ❖ **az adott címszó összetételeinek és származékainak előfordulása a korpuszban**

MTSz.

❖ egyedi, 7 számjegyű azonosító

- ❖ 7: 1700-as évekbeli szöveges források;
- ❖ 8: 1800-as évekbeli szöveges források;
- ❖ 9: 1900-as évekbeli szöveges források;
- ❖ 1: pótgyűjtés a 20. századi szép- és szakirodalmi nyelvből;
- ❖ 2: pótgyűjtés 20. századi időszaki kiadványok nyelvéből;
- ❖ 3: pótgyűjtés 2001–2020 között megjelent szép- és szakirodalmi nyelvből, valamint időszaki kiadványok nyelvéből.

7397001 *Bé-vezetés a szám-vetésre. A magyar és hozzá tartozandó tartományok nemzeti iskoláinak számára.* Egyetemi Nyomda, Buda, 1780, 1–17

8204001 Jámbor Pál (Hiador): A magyar zászló. In *Újabb költeményei.* Kertész, Pest, 1871, 5–6.

8620001 *Férfidivat-Közlöny.* 1861. tavasz, 3–12.

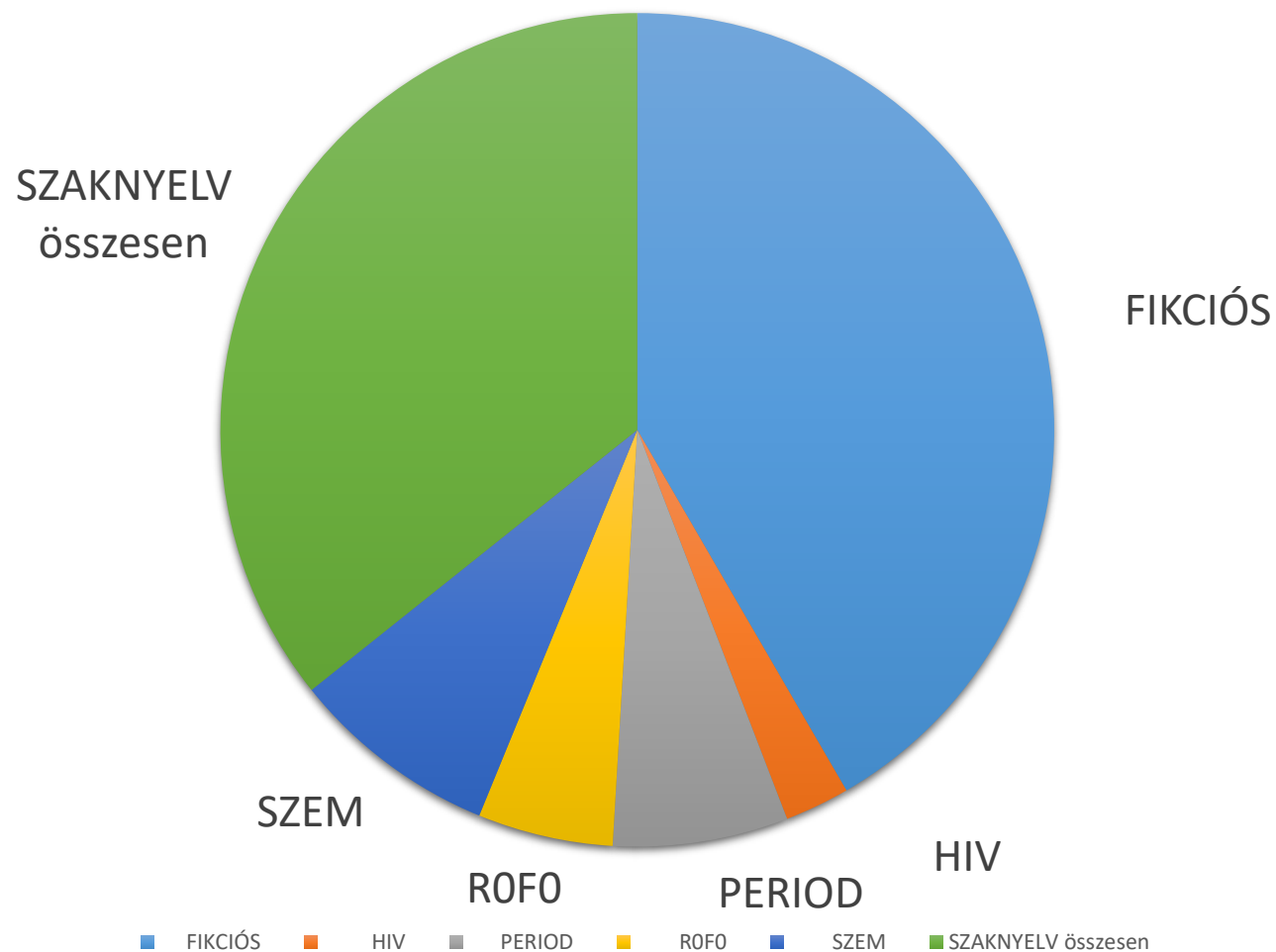
9278105 Jékely Zoltán ford.–Boccaccio, Giovanni: Fiammetta. In *Boccaccio művei.* Magyar Helikon, Budapest, 1964, 7–53.

2056002 Faragó Kálmán: A tervszerű városfejlesztés új szakasza előtt. *Valóság.* 1976/3, 17–25.

3570002 Krasznahorkai László: Báró Wenckheim hazatér. Magvető Kiadó, Budapest, 2016. 150-174.

MTSz. korhatáremelés 2011–2020

az egyes témakörök aránya szószám szerint

Szavak száma:
3 285 855
Egyedi szóalakok
száma:
396 750

MTSz. korhatáremelés 2011–2020

a szaknyelv témakörei, szószám szerinti csökkenő sorrendben

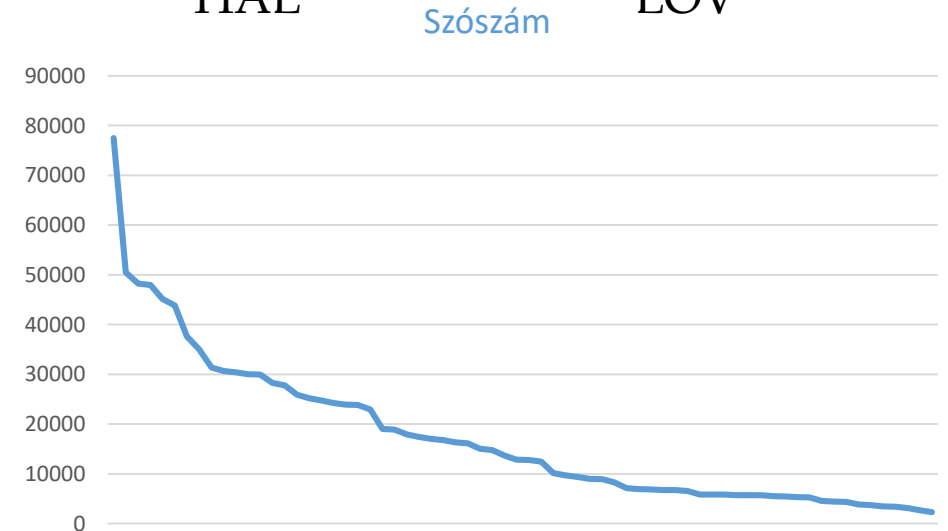
TÖRT
ÁLL
NÖV
JOG
ORVOS
TUD
ZENE
VALL
MŰSZ
POL
BIOL
NYELVT
SP
KAT

IRODT
KÖZG
PSZICH
MŰV
FIZ
MAT
KÉM
KER
FIL
ÉP
FÖLD
SZOC
SZÍNH
KÖRNY

PÉNZ
NÉPR
MEZŐG
IPAR
KONYHA
INF
CSILL
KÖZL
FILM
RUHA
FOTÓ
KÖZIG
TÁVK
MIT

MET
MÉDIA
POSTA
SZŐLŐ
HAJÓ
ERD
REP
HAL

VÍZ
BÁNYA
GOMBA
VASÚT
TÁNC
ÚRH
GÉPK
LOV

MTSz. korhatáremelés 2011-2020

❖ a [250890]
❖ az [85254]
❖ és [72400]
❖ hogy [49358]
❖ nem [41123]
❖ ...
❖ nekem [1682]
❖ nélkül [1680]
❖ vele [1659]
❖ néhány [1643]
❖ ezért [1632]
❖

❖ anya [416]
❖ erősen [416]
❖ magasabb [416]
❖ nekünk [416]
❖ nők [415]
❖ ...
❖ vasorrú [1]
❖ vasoxidok [1]
❖ vasparipák [1]
❖ vasporozza [1]
❖ vaspálca [1]
❖ vaspálcával [1]
❖ vaspálya-hálózat [1]
❖ vaspáncéllal [1]
❖ vaspánt [1]
❖

Szavak száma:
3 285 855
Egyedi szóalakok
száma: 396 750

MTSz. tartalma

Szavak száma:

32 363 560

Egyedi szóalakok

száma: 2 184 955

- ❖ 1772 és 2020 között keletkezett, magyar nyelvű, nyomtatásban megjelent szövegek
- ❖ **9230001** Havas Endre: *A menekülés könyve*. Sylvan Press, London, 1943. 8-9.
A szövegrész címe/megnevezése: Utazás a trópusok felé
Szerzők: Havas Endre
Keletkezési idő: 1938
- ❖ **8366452** Petőfi Sándor: *Összes művei. 4. Szépprózai és drámai művei*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1952. 353-370.
Rövid címalak: Petőfi Sándor összes művei
Szövegtartomány: A szövegrész címe/megnevezése: Coriolanus
Szerzők: Petőfi Sándor ford.-Shakespeare
Keletkezési idő: 1848
Fordítás!

Szerzői adatok

 Kisfaludy Károly (1788–1830)

 Írói álnevek:

- Szalay Benjámin
- Zordy
- Böködy

 038060

 Újdonság a 3. kötetben.

 Szabó István³ [1940–1959]

 művelődéstörténész

 009900

 Széchenyi István

 Idézés módja: **Széchenyi**

eredeti szerző adatai

A magyar nyelv nagyszótárának forrás- és névjegyzéke

❖ nyelvészeti, a szótár szempontjait figyelembe véve
„véletlen” született tartalomjegyzék-adatbázis
és névtér

❖ 8600 cédulás forrás
24175 korpusztétel

❖ 7850 szerző
majdnem 2000 eredeti szerző

adatait tartalmazza

ÚESz. + Nszt.

Új magyar etimológiai szótár

Keresés az ÚESz-ben...

 Keresés

26004 magyar szó eredete **9861** szócikkben **60271** adattal.

Keresés a Nagyszótárban

Írja ide a keresett szót...

ELTE | NYELVTUDOMÁNYI
KUTATÓKÖZPONT

Köszönöm a megtisztelő figyelmet!

Kristóf Ibolya

ELTE Nyelvtudományi Kutatóközpont
Lexikológiai Intézet

A magyar nyelv nagyszótára munkacsoport
filológiai munkatárs
kristof.ibolya@nytud.hu